

18. Djurskötsel och djursäkerhet

Djuransvar

Det första man som ledare ska kolla upp, är vem som har djuransvaret på gården.

Om det inte finns ansvarig anställd personal på gården, utses en (1) av lägerledarna till detta.

Det är viktigt att inte blanda in för många personer i foderstater och regler för hanteringen av djuren på gården. Har man som ledare synpunkter på hur djuren sköts, måste alla förändringar göras i samråd med djuransvarig.

Har man lånat eller hyrt djur för att genomföra just detta läger, är det djurägaren som bestämmer foderstater och hanteringen av djuret/djuren.

Ändra ingenting utan överenskommelse med djurägaren.

Snabba och stora förändringar i foder kan vara skadligt för djuren.

Vissa rutiner är kanske också anpassade efter djurens viljor och beteende.

Om man ändrar på detta kan olyckor inträffa.

Säkerhet

Den som är djuransvarig ska se till att:

Foder, hö och strömedel finns hemma och att leveranser kommer i tid.

Foderstater stämmer och att djuren inte får någon brist eller något överskott på foder.

Att det finns vatten i hagarna. Finns det vattenkoppar ska dessa kontrolleras vid varje utfodringstillfälle eller minst två (2) gånger per dag. Om man använder badkar eller baljor måste man fylla på dessa varje dag och de måste rengöras vid behov. Djur dricker väldigt mycket och vill precis som vi människor ha friskt och gott vatten att dricka. Finns det vattenkoppar inne i stallarna ska även dessa kontrolleras.

Djuren visiteras minst en gång per dag, för att underlätta veterinärvård och hovslagare vid ev. skada eller olycka. Småår ska behandlas direkt, för att inte bli större eller infekterade.

Friska djur är glada och säkra djur.

Staket, grindar, strömtrådar är hela och fungerar som det ska. Det är farligt och någon strömtråd ligger emot staketet, vilket gör att hela staketet blir strömförande. Om något djur skulle fastna i staketet är det inte meningen att det ska få panik för att det hela tiden får ström i sig. Strömmen är till för att hålla djuren inne i hagarna och få människorna att låta bli att trycka ner staketet!!!

Om något staket eller grind är trasig, laga det direkt eller hör av dig till någon som är ansvarig för detta. Det är viktigt att allting är helt så att inte något djur eller människa skadar sig.

Om djuren går ute på natten, glöm inte att låsa hagarna. Det finns djur som kan öppna grindar och även människor för den delen...

Informera ledare och barn att *alla* djur *kan* bitas, getter, får och kor *kan* stängas, att inte stå bakom hästar, för de *kan* sparkas. Och att kor sparkar åt sidan (på alla andra håll också förstås) med bakbenen.

Djurbestånd / djurskötsel

De djur som bör finnas på en lägergård är sådana djur man kan använda i verksamheten, inte bara för syns skull.

För att få en inblick i djurskötseln kan man ha en visning av djuren där man berättar vad man använder djuren till, vad de äter mm.

Barnen ska vara med och mata, släppa ut/ta in djuren, mocka och pyssla om dem. De måste lära sig att, stoppar man in i ena ändan, kommer det ut i andra!

Kaniner

Kaniner är ömtåliga djur, så här lär sig barnen att ta det lugnt och försiktigt.

Lyft aldrig en kanin i öronen. Ta helst med en hand under magen och en under rumpen på kaninen. Kaninen sitter då säkert och känner sig trygg.

Berätta att det snabbt tillverkas ungar, om man inte håller hona och hane ifrån varandra och att hanarna kan bita ihjäl varandra om de kommer ihop.

Kanin honan är dräktig i 28-32 dagar. Innan hon föder ungarna drar hon av päls från sin mage, bäddar i halmen (gör ett bo) och sätter mjölk i spenarna. När ungarna är ca två veckor har de öppnat ögonen och letar sig fram.

Innan dess ska man *inte* röra dom. Honan kan då bita ihjäl sina ungar för de har annan doft än hon själv. Om någon kanin har ungar som inte letat sig fram - sätt hänglås på buren, för säkerhets skull.

Här kan barnen lära sig att klippa klor, ta på koppel och hoppa med kaninen eller bara gå ut med den.

Låt barnen få hjälpa till vid matning och mockning. Om möjlighet finns, bygg nya hinder till hoppbanorna tillsammans med barnen och låt dom måla dessa i roliga färger och mönster. Ha olika aktiviteter med kaninerna som t.ex. tipsrundor där frågorna handlar just om kaniner och dess skötsel, som en liten kurs.

Då lär sig barnen någonting under tiden de är ute och rastar kaninen. Mellan frågorna kan man ha lite roliga stationer som längdhopp, höjdhopp, hinderbanor eller morotsätartävling mm.

Höns och ankor

Förklara för barnen att det finns olika sorters fjäderfä och vad de används till. Berätta även vad hona, hane och respektive ungar heter och hur länge de ruvar i sitt rede. (3 veckor för höns och 4 veckor för ankor)

Att man får fjädrar, dun, ägg och kött från ankor och fjädrar, kött men framför allt ägg från höns.

Berätta för barnen om skillnaden på ankornas och hönsens fötter. Ankorna har simhud mellan sina tår och älskar att plaska och bada. Hönsen kan inte simma, för de har ingen simhud, utan putsar sina fjädrar i sandbad för att få fjädrarna att bli rena och glänsa.

Låt barnen plocka äggen inne hos hönsen och ankorna. Låt dom känna på äggen. Om något ägg är varmt så är det nyvärpt. Skriv

datum (med blyerts) på äggen och använd dessa i verksamheten, till matlagning eller bakning.

Låt barnen få klappa höns och ankor! Det är faktiskt riktigt trevliga djur som kan bli väldigt tama.

Glöm inte att göra rent hos dem och att skura deras matskålar och vattenbaljor.

Har ankorna badbaljor ute ska även dessa rengöras.

Getter

Underbara, tillgivna djur som kan bli trevliga kompisar att gå en runda med, borsta och kela.

Gethonan går dräktig i 5 månader efter parning med en bock.

Killingarna, getternas ungar, älskar att klättra, speciellt på människor och deras ryggar.

Lek med djuren, men se upp för deras horn.

Ta eller dra *aldrig* en get i hornen. Klappa den heller inte uppe på huvudet. Detta lockar fram stångreflexen hos geten, även bland honorna, och då kan geten bli farlig.

Om man har mjölkgetter på gården, kan man låta barnen få prova på att mjölka. Inte lika stort djur att brottas med som en ko.

Det finns mjölkgetsbesättningar där man bl.a. tillverkar getost i olika former, men man kan även få skinn och kött efter slakt av get, men det är inte så vanligt i Sverige.

Man kan även bygga agility banor till getterna med vipbrädor, hinder och tunnlar. Alla djur tycker det är kul att prova på något nytt.

Får

Får är oftast lite skyggare djur, om de inte är vana att ha folk omkring sig året runt. Men, vid lammningstid brukar de vara rätt så tillgivna. Fårhonan heter tacka och är dräktig i 5 månader efter parning med bagge. Deras ungar heter lamm.

Att tänka på när man är inne och klappar ett får är att man inte klappar det på huvudet. Det lär sig att stängas då och djuret kan bli farligt.

Av fåren får man ull (päls), skinn och kött. Man kan även mjölka fåret och göra fårost.

På 4H-gården är det vanligast att man klipper fåren och använder ullen i verksamheten. Låt barnen få prova på att klippa ett får, om ni har möjlighet till detta. Visa dem också hur en klöv ser ut och verka (klipp) denna när barnen ser på.

Använd ullen till att göra ullbollar, ulltavlor, sittunderlag, hatt eller något annat kul. Det blir mycket att karda, ju större sak som ska göras. Tänk på detta så att tiden räcker till när ni går in i större projekt!

Använd GUL såpa (inte grön) när ni ska få ullen att binda, och varmt vatten. Skölj sedan försiktigt av i kallt vatten.

Häst

Hästhonan heter sto och betäcks med hingst. Stoet går dräktig i 11 månader och får sedan ett föl.

Hästar finns i många olika raser och storlekar. De kan användas till ridning och körning i olika former beroende på hästras.

Stå aldrig bakom en häst. Det kvittar hur snäll den än är, så kan den bli rädd för någonting och sparkas. Den kan också bitas väldigt hårt, så peta aldrig en häst i munnen eller runt denna med fingrarna. Använd hela handen om du ska klappa den eller ge den något gott att äta.

Att tänka på när man ska ta in och ut en häst är att man inte går för nära hästen framför. Hästen framför kan sparkas. Ha någon till hjälp att öppna och stänga grindar. Det är svårt att göra detta själv om man inte är van.

Om du ska gå in i en hage och bara ta en (1) häst, spänn aldrig fast grimskäftet i grimman. Hästar är flockdjur och vill de andra sticka iväg, vill din häst det också. Hästar är starka djur. Var rädd om dina axlar och armar – släpp hästen om du inte orkar hålla fast den i grimman. Om grimskäftet skulle sitta kvar i grimman i detta läget, kan din häst trampa på grimskäftet i full galopp och skada sig svårt, eller kanske fastna med det någonstans.

Ridning finns i väldigt stor utsträckning i hela vårt avlånga land, så därför bör vi hålla oss till körning.

För att köra häst & vagn, krävs vår egen kurs - Klöverkusk.

Har man klarat kursen, som innehåller både en teoretisk och en praktisk del, får man ett körkort som talar om att man är kapabel att köra besökare och medlemmar i stor vagn i trafik.

För att barnen ska förstå att det inte bara är att spänna för en häst och köra iväg, kan man låta dem tömköra en häst på olika banor. Glöm inte hjälm!

Hästen kan bli rädd för något och sparka.

Om man inte har någon som är utbildad till Klöverkusk så bör man hålla sig till ponnyridning.

Att tänka på där är att ha en hjälm som passar och endast använda stigbyglar om man har klack på skorna. Foten kan glida igenom och fastna annars. Detta är väldigt farligt, om hästen skulle skena (sticka iväg).

Det är viktigt att man håller sig till de regler som finns så att inga olyckor händer.

Annat som man kan göra med hästen är rykta, tvätta den och sköta om hovarna. Deras utrustning ska smörjas för att inte mögla eller spricka.

Ko

Ko eller kalvar är ett trevligt inslag i lantlivet.

En ko är dräktig i ca 9 månader efter betäckning eller seminering med tjur. Ungarna heter kalvar.

Ett samlingsord för dessa är nötkreatur. Det finns många olika raser för olika inriktningar i lantbruket.

Man har nötkreatur för att få mjölk (smör, fil, ost m.m.), skinn och kött.

En ko kan sparka åt sidan med sina bakben, till skillnad från hästen som sparkar bakåt. Var försiktig, det kan göra rätt så ont...

Om man har en snäll ko kan man låta barnen få mjölka henne. Annars kan man köpa grädde och låta dem göra eget smör. (Som de kan ha på bröd de bakat själva...)

Glöm inte att kor också tycker om att bli ryktade.

Gris

Honan heter sugga och hanen galt. Efter betäckning eller seminering går suggan dräktig i 3 månader, 3 veckor och 3 dagar. Ungarna som föds heter kultingar.

Man har grisar för att få kött och skinn. Man kan inte göra så mycket med grisar i verksamheten, men det kan vara bra för barnen att se hur en gris ser ut.

Här lär de sig hur renlig en gris är, som skiljer på sovrum, matsal och toalett. Låt barnen mocka. Lätt och enkelt!

Djurkurser

Undervisning om djur och djurskötsel måste grundas i att ledarna har kunskap om detta.

Har de inte detta är det ansvarig arbetsgivare/arbetsledare som ska se till att detta finns. T.ex. en kortkurs för lägerledare inför lantgårdsläger/dagläger.

Dessa kan nu i sin tur undervisa lägerdeltagarna i detta.

Exempel på detta är:

Vad som händer vid foderbyten, fel mängd foder, fel foder m.m.

Vanligaste sjukdomarna vid olika djurslag

Sårvård, hudvård och djurvård.

Det finns färdiga kompendier att få tag på. De som finns om de olika 4H-företagen är bra att gå efter. Där står mycket!!

Sammanfattning

Om ett djur har det bra, blir ompysslad, får mat och vatten, är frisk och människorna som sköter om det, är snälla och omtänksam, så är djuret oftast väldigt lätt, att ha med att göra.

Så, var snäll mot djuren – så är de snälla mot dig!